

Я. І. Гілінський. – Режим доступу: <http://www.iauaj.net/node/1702>. – Назва з екрана.

3. Малков В. Д. Кримінологія [Електронний ресурс] : підручник / В. Д. Малков. – Режим доступу: <http://lib.sale/kriminologiya-pravo-uchebnik/bzarubejniyu-opuyit-preduprejdeniya-48437.html>. – Назва з екрана.

4. Іншаков С. М. Зарубіжна кримінологія [Електронний ресурс] : підручник / С. М. Іншаков. – Режим доступу: <http://legalportal.am/download/library/p175amahof1go058h6mhf7kvh3.pdf>. – Назва з екрана.

5. Грехем Дж. Стратегії запобігання злочинності в Європі та Північній Америці [Електронний ресурс] / Дж. Грехем, Т. Беннет. – Режим доступу: http://deviantology.spb.ru/etc/publications/Graham_Bennete.pdf. – Назва з екрана.

Батургарєєва В. С. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕМПІРИЧНОЇ БАЗИ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Будь-яке дослідження проводять для того, щоб подолати певні труднощі в процесі пізнання нових явищ, пояснити раніше невідомі факти або виявити неповноту старих способів тлумачення відомих [1, с. 34]. Цінність наукової роботи визначають передусім можливістю прирощення, систематизації, поглиблення або уточнення наукового знання про певне явище об'єктивної дійсності, створення логічно несуперечливої пояснювальної теорії його походження, прогнозування подальшого розвитку цього явища тощо. У кримінологічній науці до переліченого варто додати накреслення ефективних способів подолання чи обмеження негативного феномену, яким є злочинність загалом або його окремі прояви. Через неповне дослідження в сучасній методології кримінологічної науки цієї теми постає запитання: в який спосіб відбувається прирощення нового знання? Які саме відомості, що є в розпорядженні дослідника, забезпечуватимуть достовірність і репрезентативність

так званого класичного дослідження, присвяченого кількісно-якісному аналізу певного виду злочинності та розробленню заходів запобігання їм? З яких саме джерел слід черпати відповідні відомості?

Наукова розвідка у кримінологічній науці найчастіше розпочинається з аналізу тих відомостей і статистичних звітів, що розміщуються на офіційних сайтах державних судових і правоохоронних органів, які містять потрібну статистичну інформацію з приводу стану злочинності у країні на визначений проміжок часу. Такими органами є Генеральна прокуратура України, МВС України, Державна судова адміністрація України, Державна пенітенціарна служба України, Міністерство юстиції України тощо. Проте це відомості, що можуть дати лише первинне уявлення про структуру злочинності загалом у країні або окремих регіонах, надають можливість простежити лише деяку динаміку в розвитку певного виду злочинності або констатувати деякі тенденції. Тому більш поглиблене осягнення проблеми злочинності стає можливим лише після отримання додаткової інформації за спеціально підготовленими запитами до органів, що є розпорядниками відповідної інформації. Ця інформація не обов'язково буде стосуватись правопорушень, що передусім цікавлять кримінолога. Адже для з'ясування багатьох криміногенних процесів, що відбуваються в суспільстві, виникає необхідність дослідити так звану соціальну базу, яка за певних умов здатна продукувати злочинні прояви. Так, наприклад, щоб здійснити якісне дослідження злочинності внутрішньо переміщених осіб із тимчасово окупованих територій та районів проведення антитерористичної операції, потрібно визначитися з кількістю таких осіб. Відповідною інформацією нині володіє Міністерство соціальної політики України, на яке, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб» від 1 жовтня 2014 р. № 509, покладено завдання ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб. Установивши принаймні враховану кількість таких осіб, можна продовжувати пошуки інформації щодо кількості злочинів, вчинених цими особами. Наведемо ще один приклад. Вивчення злочинності осіб без визначеного місця проживання, що свого часу було проведено в Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, ускладнювалося

відсутністю відповідної інформації як стосовно кількості таких осіб, так й щодо числа вчинених ними правопорушень. Залишивши осторонь процес з'ясування кількості безхатченків в Україні (їх приблизну кількість все ж таки встановити вдалося), зазначимо, що в Україні не вівся облік виявлених правопорушників, які є особами без визначеного місця проживання, та злочинів, учинених ними. Проте звернення до регіональних Управлінь МВС України дало змогу прояснити статистичну картину щодо злочинності бездомних. Варто зазначити, що такий облік на місцях все ж ведеться, попри те, що повноваження щодо формування та надання звітності стосовно реєстрації кримінальних правопорушень наприкінці 2012 р. було передано до Генеральної прокуратури України [2, с. 54–55].

Документальне дослідження різних видів злочинності проводять шляхом ознайомлення й аналізу матеріалів архівних кримінальних проваджень (справ), особових справ засуджених осіб та осіб, за якими після звільнення від відбування покарання встановлено адміністративний нагляд, а також інших документів правоохоронних і судових органів. Їх вивчення найчастіше здійснюється на підставі спеціально розробленого опитувальника з урахуванням предмета й завдання конкретного дослідження, характеру документів, що потім аналізуються. Так, до стандартного спеціалізованого питальника з вивчення архівних кримінальних проваджень (справ) належать запитання щодо загальних відомостей про: обставини вчинення злочину; особу злочинця; особу потерпілого, якщо така є; виявлені правоохоронними і судовими органами причини й умови вчинення злочинів тощо. До того ж, у спеціалізованому опитувальнику можна робити нотатки стосовно будь-якої важливої інформації про особу винного або потерпілого, зафіксованої в кримінальних провадженнях.

Одним з ефективних способів вивчення злочинності на емпіричному рівні є анкетування осіб, тобто збирання кримінологічної інформації за допомогою письмового заповнення розроблених анкет (спеціалізованих опитувальників). Останні дають можливість отримати інформацію про об'єктивні факти життя злочинців (події минулого й сьогодення, наслідки протиправних учинків тощо), а також про їх суб'єктивний світ (схильності, інтереси, симпатії, мотиви злочинів, настрої, особливості сприйняття явищ і процесів, стан правосвідомості

тощо). Результати таких опитувань є незмінними джерелами знань про внутрішні установки й мотиваційну сферу людини, оскільки подібних відомостей в офіційній статистиці бракує [3, с. 24]. Безцінний для дослідника-кримінолога матеріал може забезпечити анкетування та інтерв'ювання співробітників правоохоронних органів (дільничних інспекторів, органів внутрішніх справ, оперативних працівників карного розшуку, співробітників установ виконання покарань тощо), а також пересічних громадян із тієї чи іншої кримінологічної проблеми. Для прикладу можна навести проведення опитування співробітників Управління боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, та дільничних інспекторів поліції Управління превентивної діяльності Національної поліції України стосовно проблеми запобігання проституції та іншим формам організації надання сексуальних послуг (звідництво, створення та утримання місць розпусти, сутенерство тощо).

Список використаних джерел

1. Рузавин Г. И. Методы научного исследования / Г. И. Рузавин. – М. : Мысль, 1974. – 239 с.
2. Батиргареева В. С. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності осіб без визначеного місця проживання / В. С. Батиргареева, О. В. Дубович. – Харків : Право, 2015. – 264 с.
3. Кримінологія. Загальна та Особлива частини : підручник / за ред. І. М. Даньшина. – Харків : Право, 2003. – 352 с.

Білоус Р. В. – начальник відділу
Департаменту захисту економіки
Національної поліції України

ЗАХИСТ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ В ПРОТИДІІ НЕЗАКОННОМУ ЗБАГАЧЕННЮ

Одним з ефективних заходів протидії корупції не тільки в Україні, а й у всьому світі залишається своєчасна поінформованість правоохоронних органів про факти корупції. Важливе місце відведено, зокрема, особам (інформаторам), які сприяють уповноваженим суб'єктам у протидії корупції шляхом надання оперативно значущої інформації про корупційні вияви в органах державної влади, місцевого самоврядування тощо.